

Gegužės 7 d. 11 val.

VISUOMENĖS BALSAI: IESKANT SPRENDIMŲ KOVOJE SU MARGINALIZACIJA

elf atviros Lietuvos fondas open Lithuania foundation

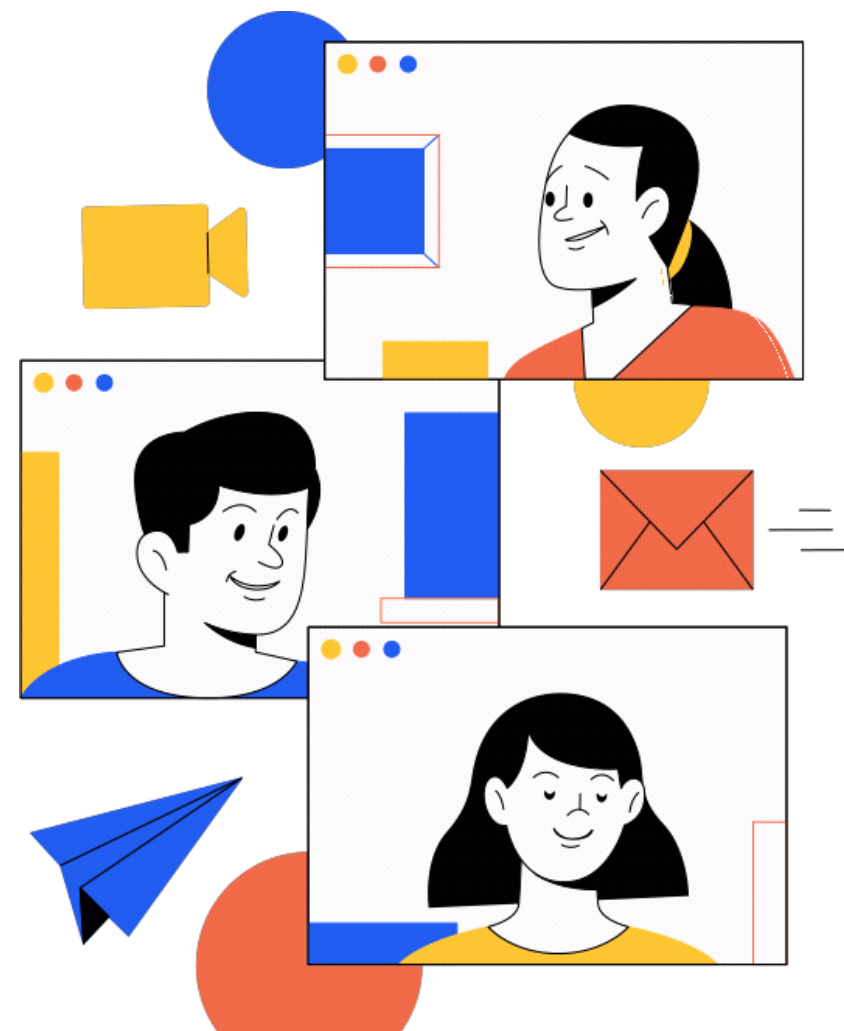

Avatud Eesti Fond
Open Estonia Foundation

DOTS
FOUNDATION FOR AN OPEN SOCIETY

COVIDemocracy

**Ekspertų dirbtuvės/ Omnibus tyrimai/
Viešosios konsultacijos**

Dr. Ieva Petronytė-Urbonavičienė

Institute of International Relations and Political Science, Vilnius University

Civil Society Institute, Lithuania

**Funded by
the European Union**

I ETAPAS: Tarptautinių ekspertų dirbtuvės (Sausis 2023)

KELIŲ KRIZIŲ APLINKA BALTIJOS ŠALYSE

COVID-19

Rusijos invazija į Ukrainą

Migrantų krizė

Sudėtingi išbandymai

Demokratiškumo pokyčiai Baltijos šalyse

PAGRINDINĖS PROBLEMOS BŪDINGOS LIBERALIOMS DEMOKRATIJOMS

- **Greitas sprendimų priėmimo procesas** mažina suinteresuotų šalių įtraukimą
- Didėjantis **visuomenės susiskaldymas ir poliarizacija**, lemiantys radikalizaciją, agresyvumą, "padorių" viešų diskusijų trūkumą
- Intensyvėjanti **Rusijos propaganda** gilina visuomenės susiskaldymą ir poliarizaciją
- **Populistinių naratyvų** iškilimas ir (arba) stiprėjimas
- **Neliberalias ir antivalstybinės** grupės skundžiasi dėl **žmogaus teisių apribojimų**, taip nutildydamos ir (arba) išstumdamos tradicinius „watchdog“us“
- **Žiniasklaidos iššūkiai**: patikimos informacijos paklausa ir skaitytojų skaičius išaugo, BET sumažėjo pajamos, taigi ir bendra naujienų kokybė
- **Bendruomenės solidarumas** tampa svarbesnis už **asmens teises**
- **Žodžio laisvė** tampa vertybe, dėl kurios diskutuojama

II ETAPAS: Omnibus internetinės apklausos Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje (Rugpjūtis 2023)

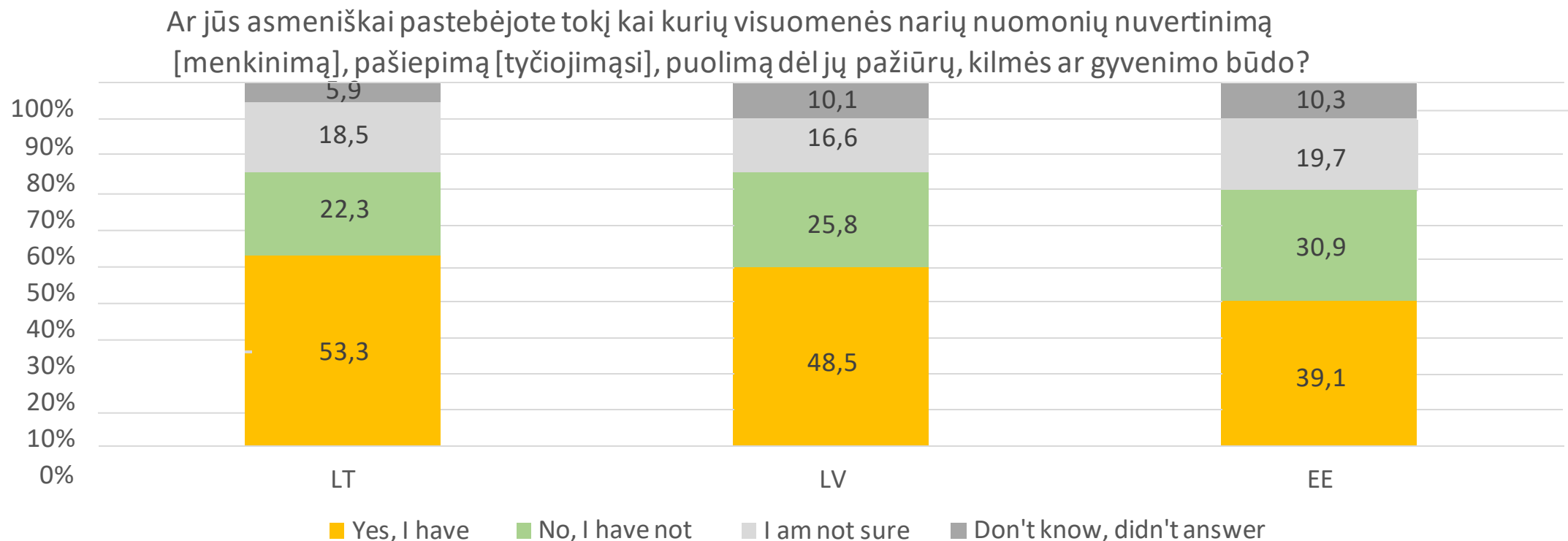
NUOMONIŲ MARGINALIZACIJA VISUOMENĖJE

- 53% lietuvių , 49% latvių ir 39% estų **pastebi nuomonių marginalizaciją.**
- 33% lietuvių, 26% latvių ir 25% estų **patyrė jų nuomonės nuvertinimą, pažeminimą ar puolimą.**
- **Jauniausi ir mažiausias pajamas generuojantys piliečiai** yra pažeidžiamiausi visam regione.
- Dauguma žmonių, patyrusių jų nuomonės marginalizavimą, **mano, kad tai buvo dėl jų pažiūrų - ne dėl kilmės ar gyvenimo būdo.**
  - Marginalizacija dėl kilmės dažniau pasitaiko tarp kitataučių tautybių atstovų, dėl gyvenimo būdo – tarp jauniausių.
  - 13% patyrusių marginalizaciją lietuvių, 26% latvių ir 22% estų teigia, kad tą nulėmė ne viena, o keletas priežasčių.
- Daugiausia marginalizacijos atvejų vyksta **privačioje fizinėje aplinkoje.**
- Latvijoje ir Estijoje didžioji dalis respondentų nurodė, kad jų nuomonė dažniausiai marginalizuojama **nepažįstamų, Lietuvoje - bendradarbių.**

Kiek pastebima yra kai kurių nuomonių marginalizacija pačioje visuomenėje?

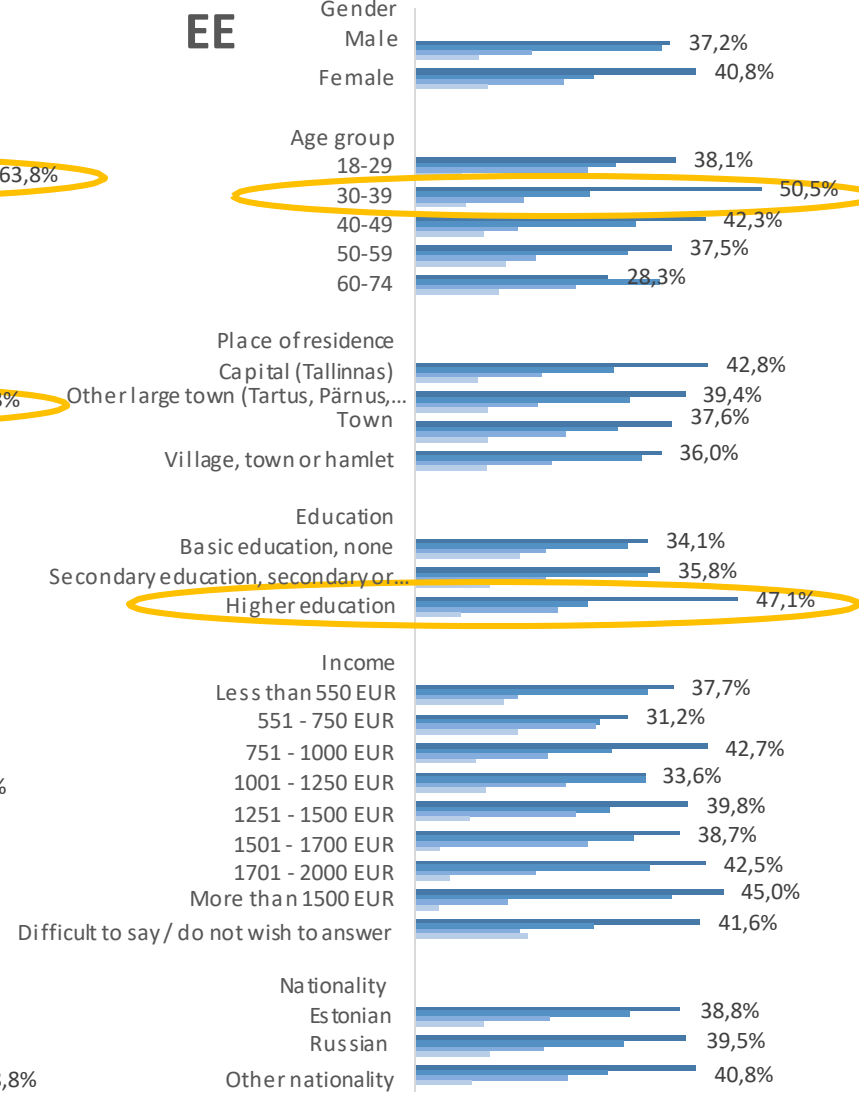
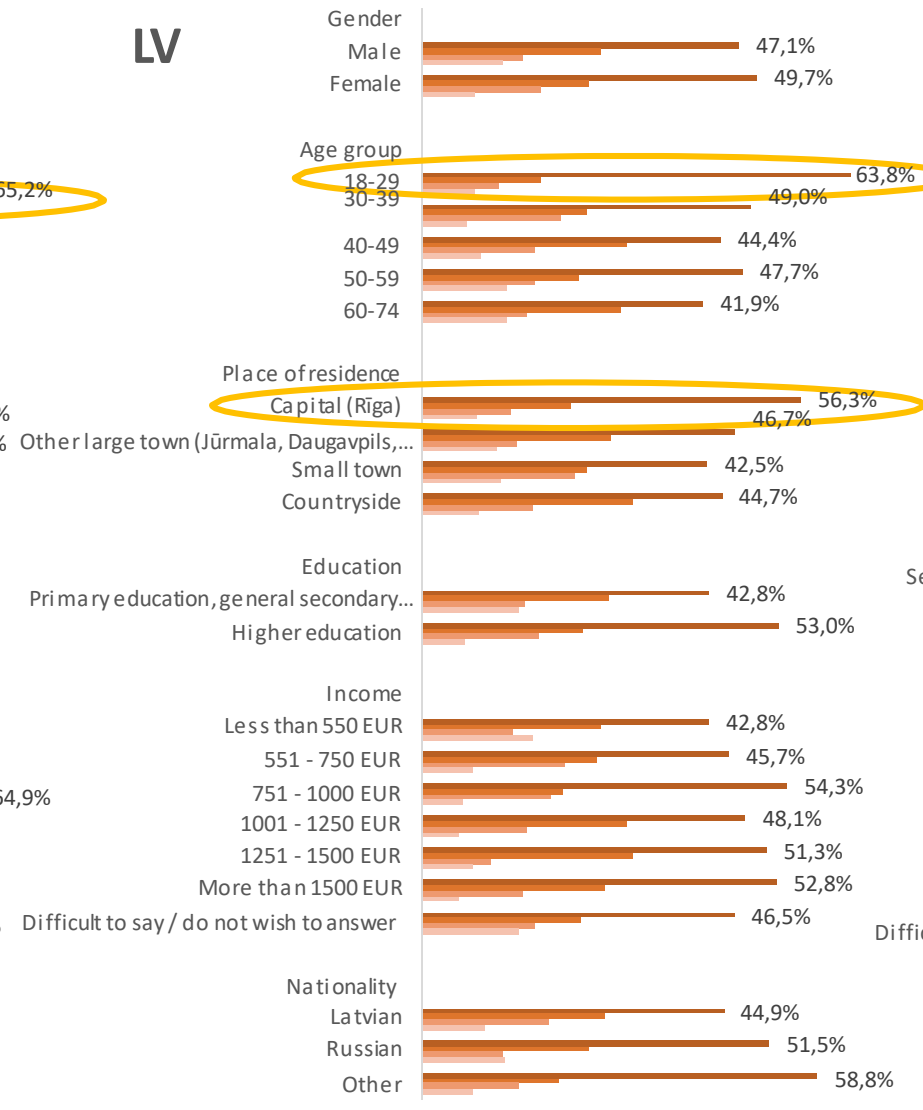
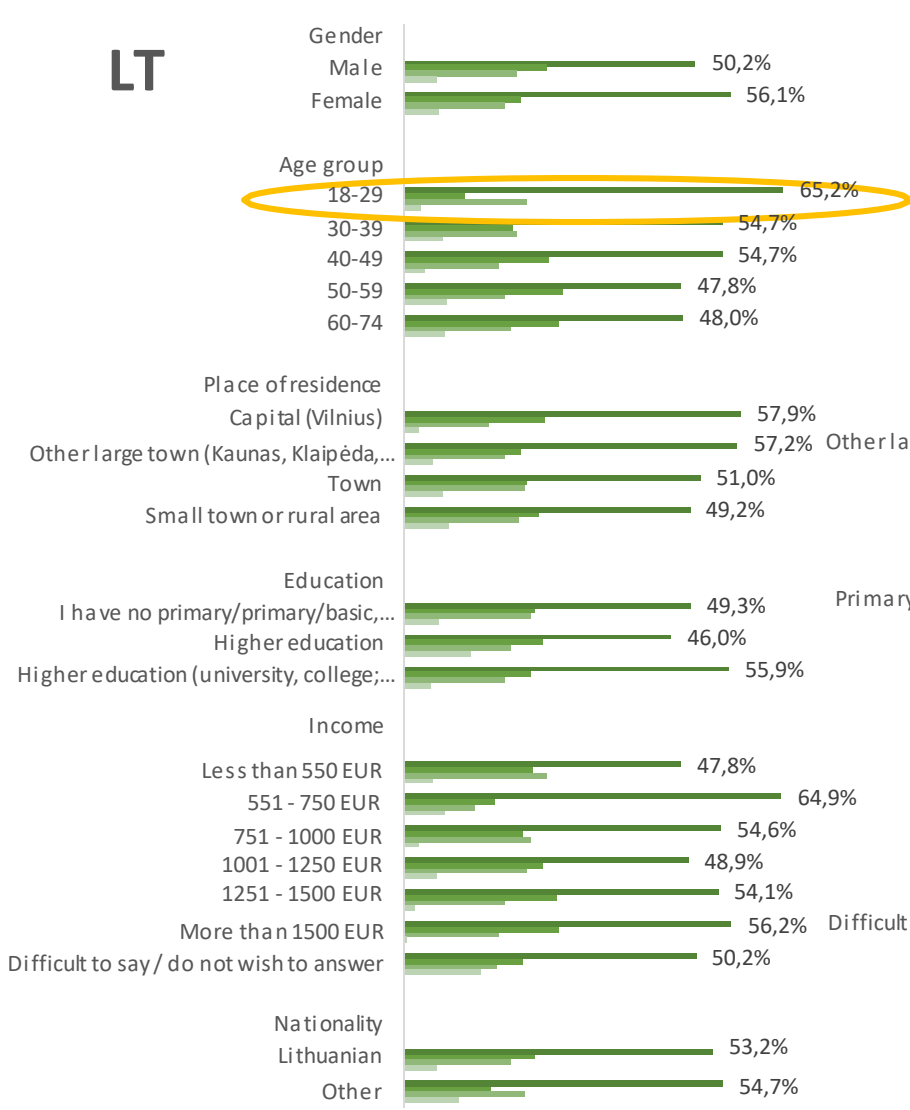
53% lietuvių, 49% latvių ir 39% estų pastebi nuomonių marginalizaciją.

[Pastaruoju metu mūsų visuomenėje atsiranda nuomonių, kad kai kurie žmonės Lietuvoje/Latvijoje/Estijoje mano, jog dėl jų pažiūrų, kilmės ar gyvenimo būdo kiti visuomenės nariai nuvertina jų nuomonę, laiko ją nereikšminga, ignoruoja, išjuokia ar net užsipuola dėl jų pažiūrų (pvz., socialiniuose tinkluose ar kaimynystėje iš jų tyčiojasi ar juos puola kiti dėl jų požiūrio į COVID-19 pandemiją, karą Ukrainoje, tos pačios lyties asmenų santykius ir pan.).]

Kas tai pastebi? Sociodemografiniai duomenys

Jauniasi piliečiai yra labiausiai linkę pastebėti kitų nuomonių marginalizavimą visame regione.

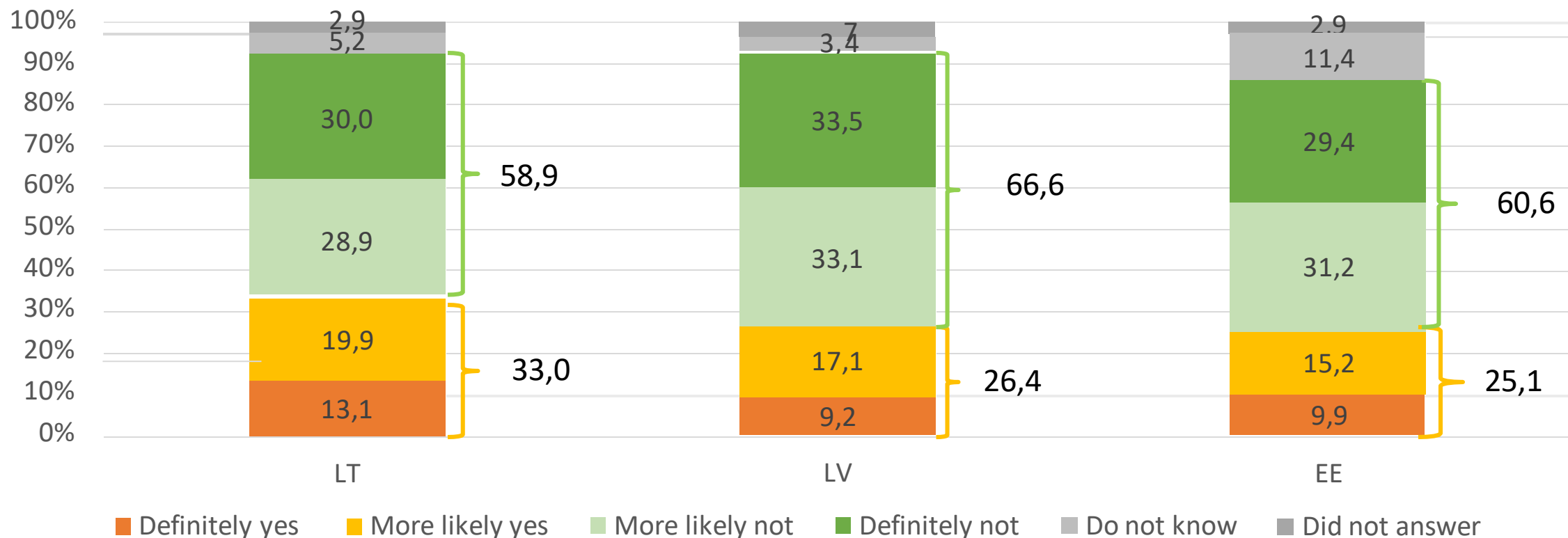

■ Has personally observed
 ■ Has not personally observed
 ■ Has personally observed
 ■ Has not personally observed
 ■ Has personally observed
 ■ Has not personally observed
■ Not sure
 ■ Do not know, does not want to answer
 ■ Not sure
 ■ Do not know, does not want to answer

Kiek žmonių tai patyrė asmeniškai? Dažniai.

33 % lietuvių, 26 % latvių ir 25 % estų susidūrė su tuo, kad jų nuomonė buvo nuvertinta, išjuokta ar užpulta.

Ar jūs patys esate patyrę tokį nuvertinimą [sumenkinimą], pasityčiojimą [išjuokimą], savo nuomonės puolimą dėl savo pažiūrų, kilmės ar gyvenimo būdo?

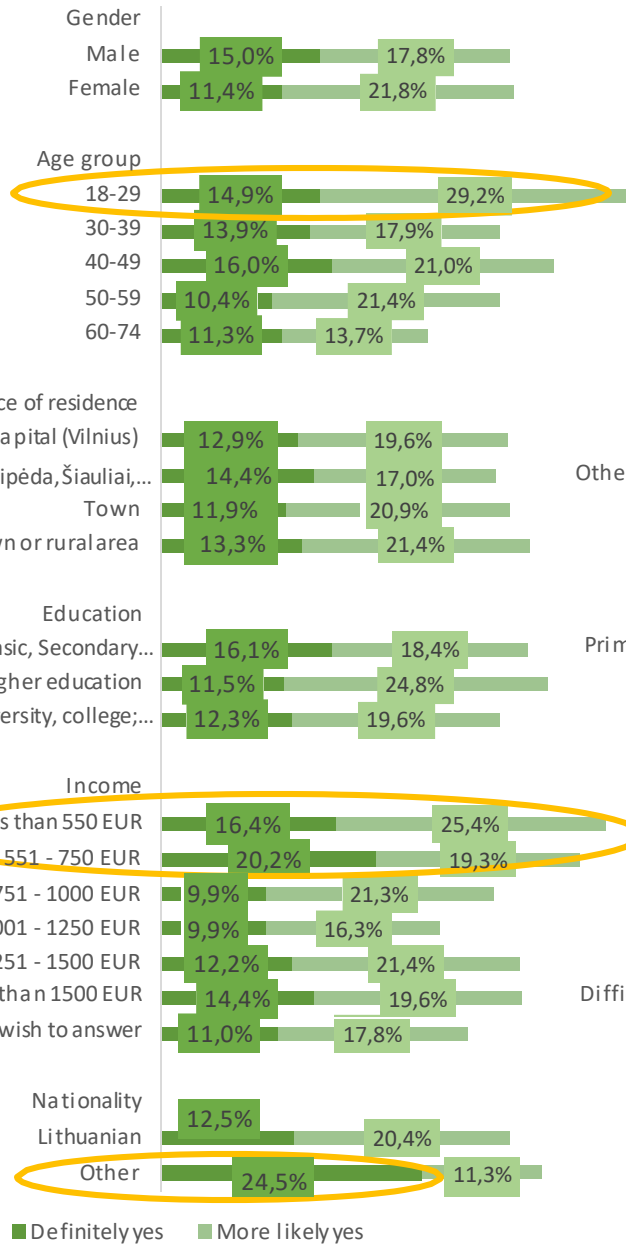

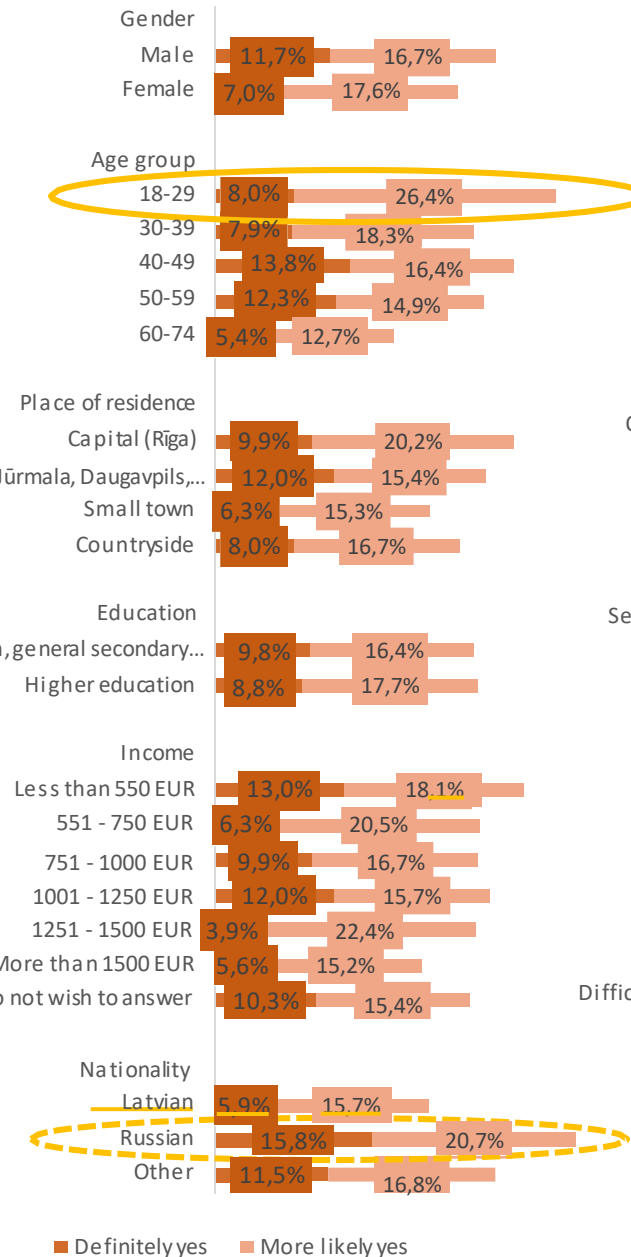
Kas tai patiria?

Jauniausi ir mažiausias pajamas generuojantys piliečiai yra pažeidžiamiausi visam regione

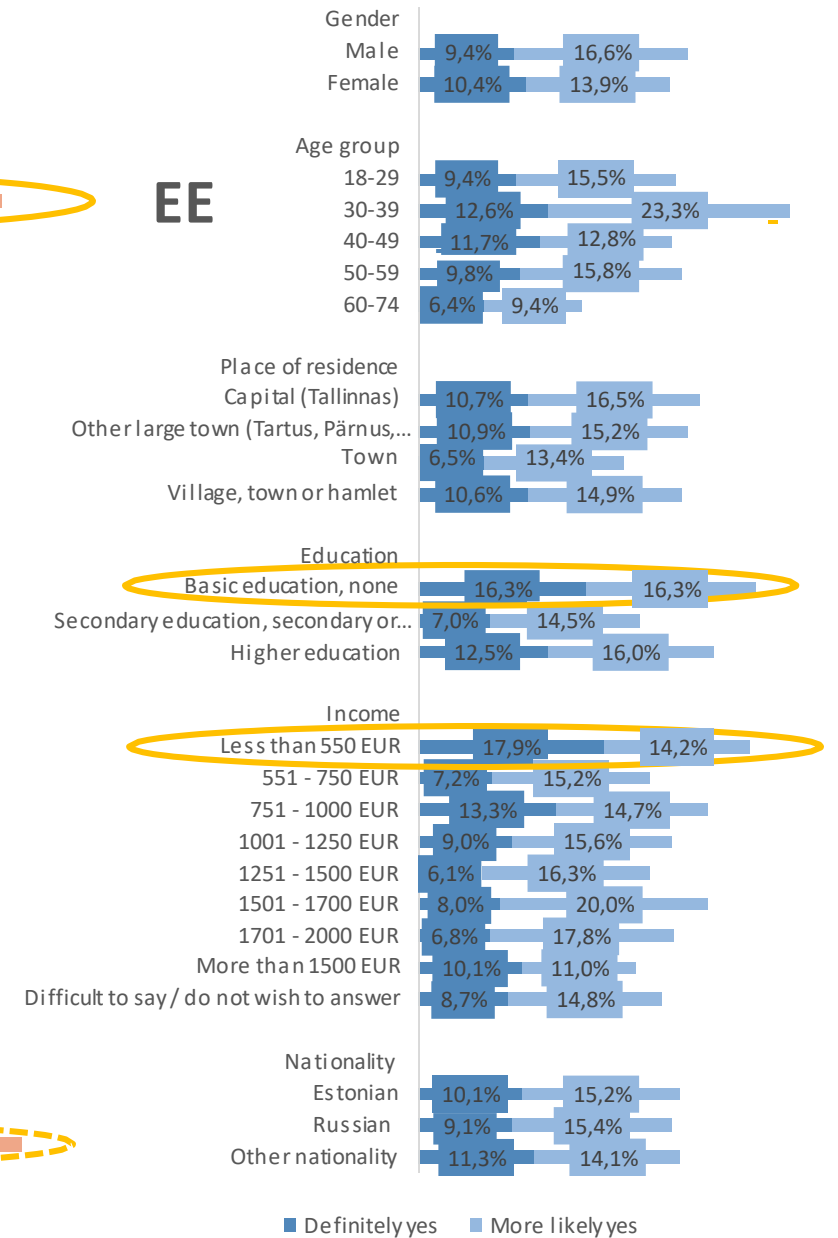
LT

LV

EE

■ Definitely yes ■ More likely yes

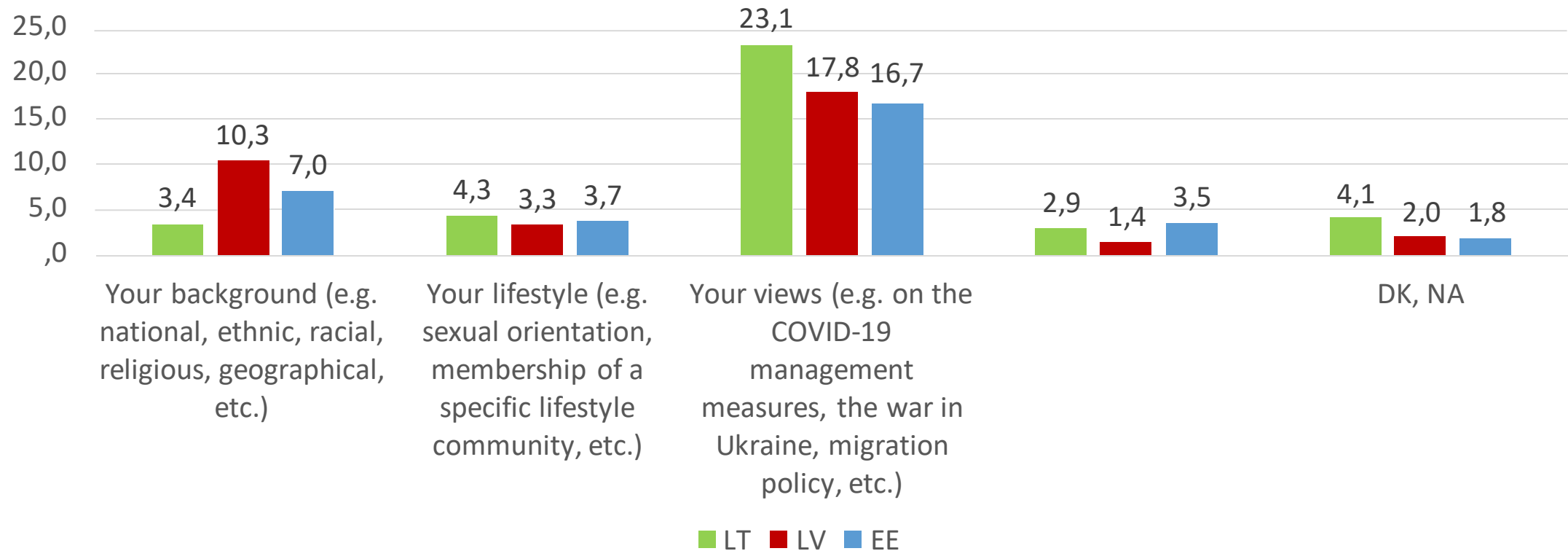
■ Definitely yes ■ More likely yes

■ Definitely yes ■ More likely yes

Dažniausios priežastys, dėl kurių manoma, kad nuomonė yra marginalizuojama

Dauguma atskirtį patiriančių asmenų teigia, kad tai lėmė jų pažiūros, o ne kilmė ar gyvenimo būdas.

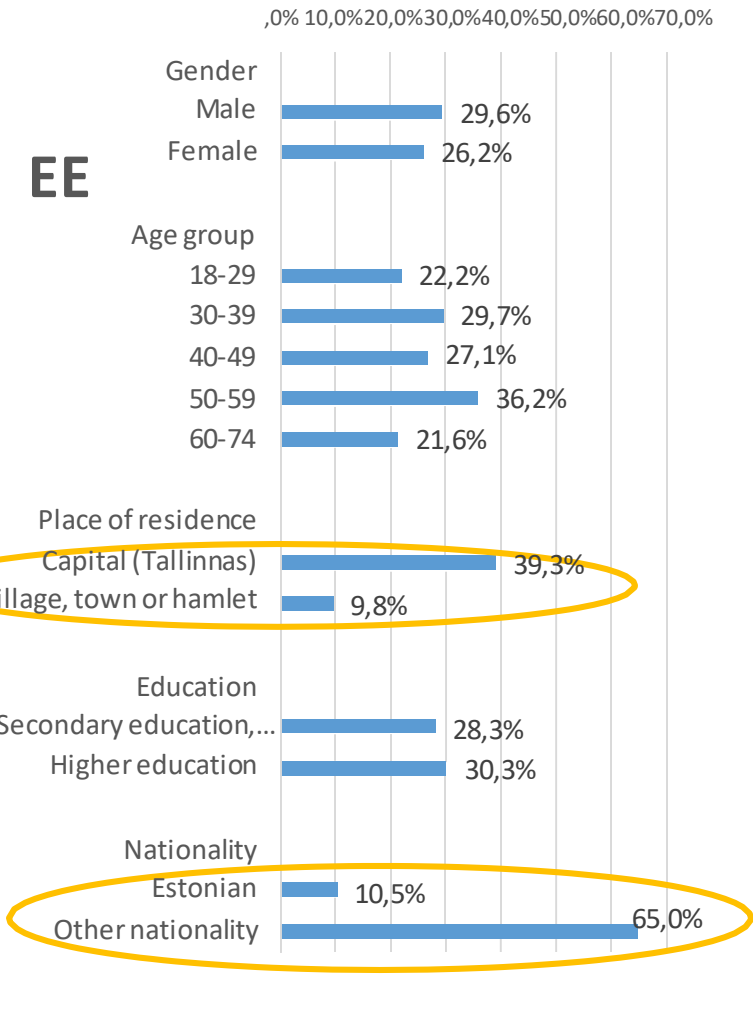
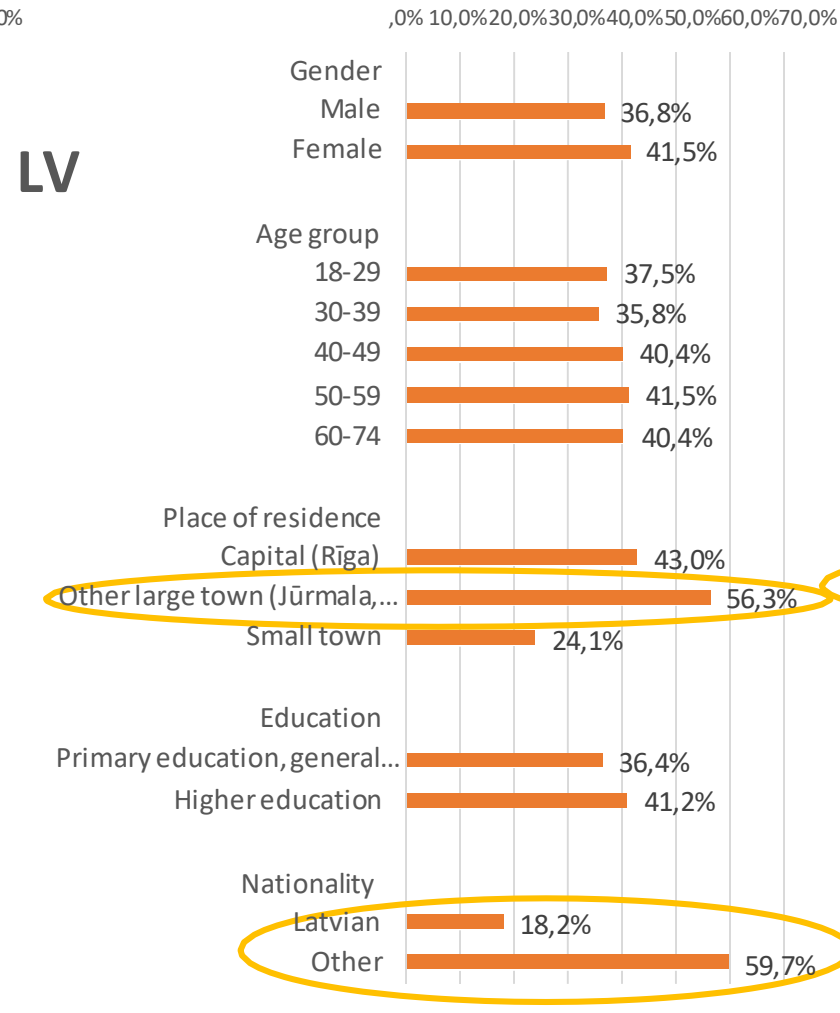
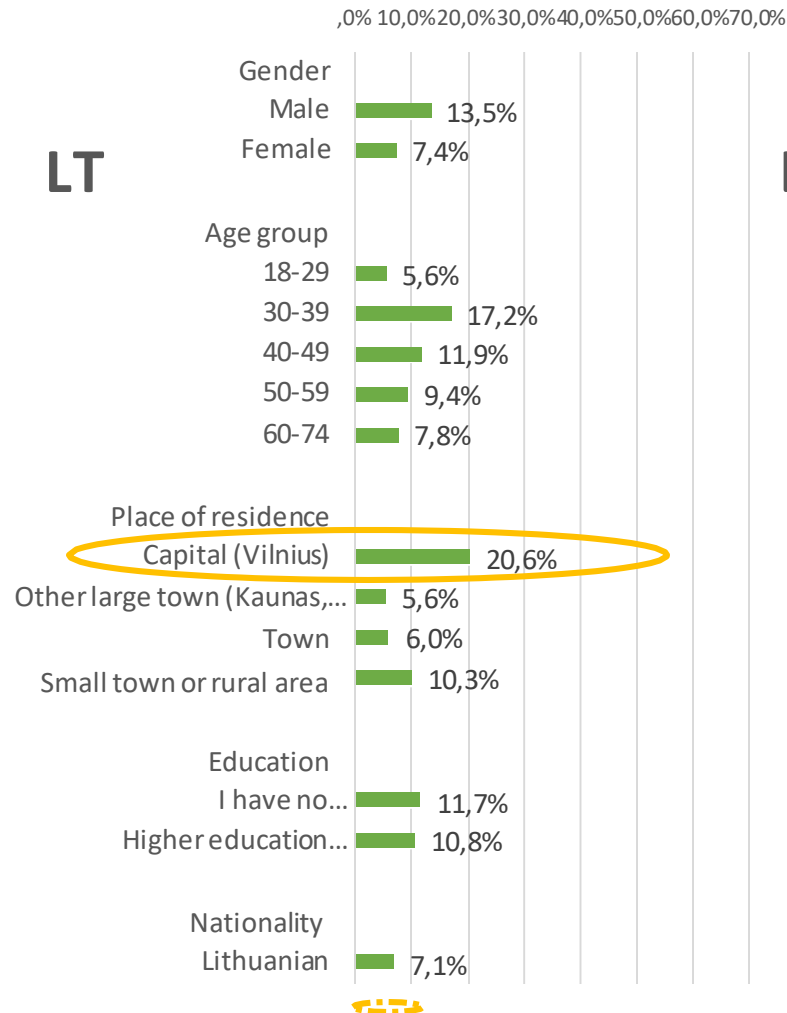
Ar galite įvardyti priežastį, kodėl jūs pats patyrėte tokį nuvertinimą [sumenkinimą], pasityčiojimą [išjuokimą], išpuolį [puolimą] dėl savo nuomonės? (*galimi keli pasirinkimai)

* % of the total population sample. N = 1000 in LT, 1009 in LV, 1000 in EE

Kas dažniau jaučia, kad jų nuomonė dėl tam tikrų priežasčių yra marginalizuojama (sociodemografiniai duomenys)?

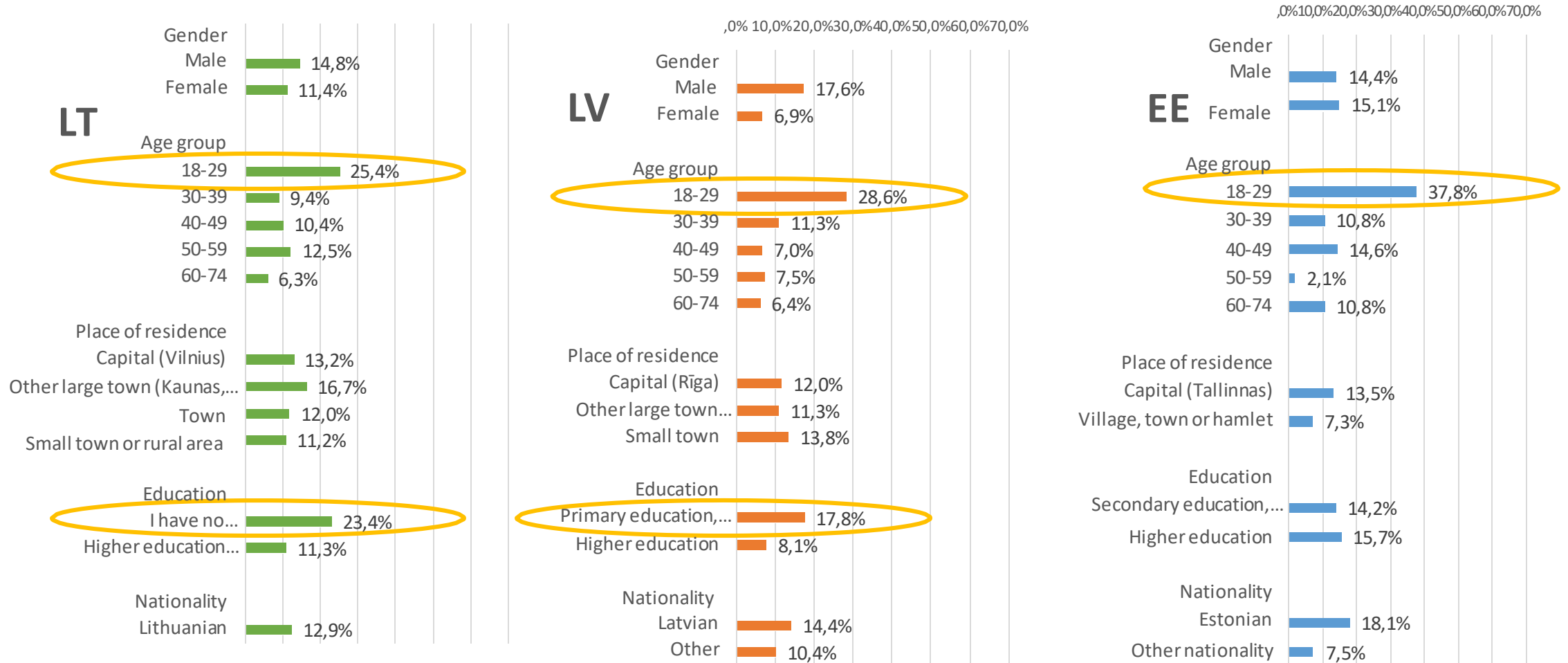
Pagal kilmę

* % of persons in a given social group. N=330 in LT, 266 in LV, 251 in EE

Kas dažniau jaučia, kad jų nuomonė dėl tam tikrų priežasčių yra marginalizuojama? (sociodemografiniai duomenys)

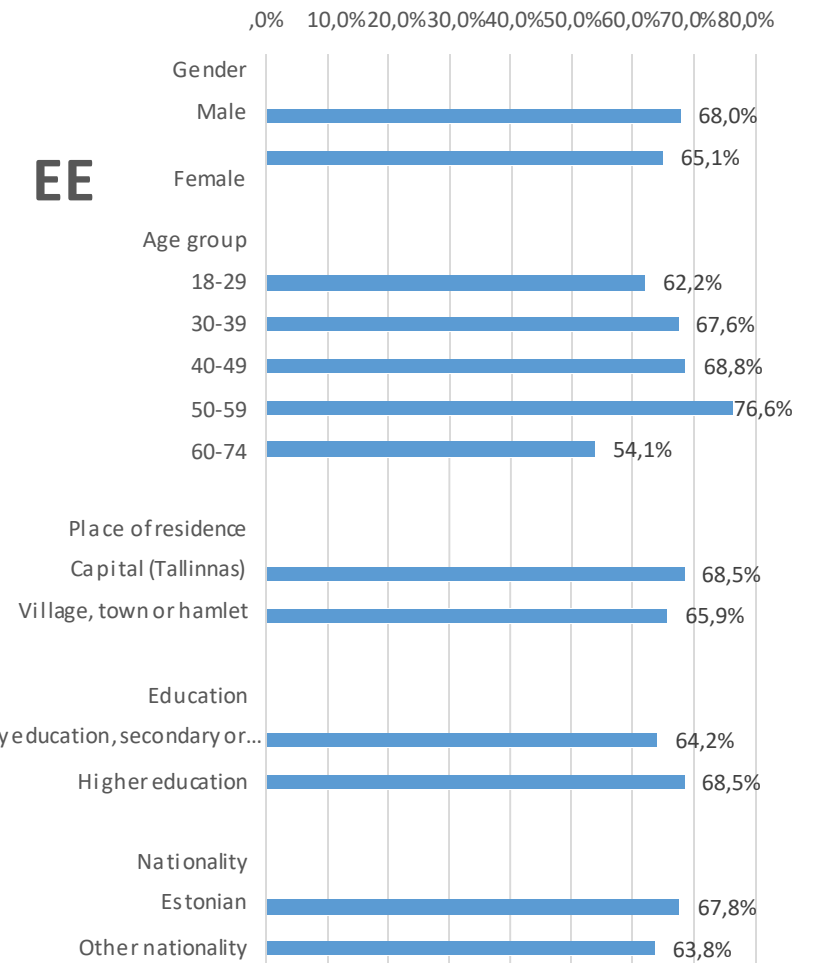
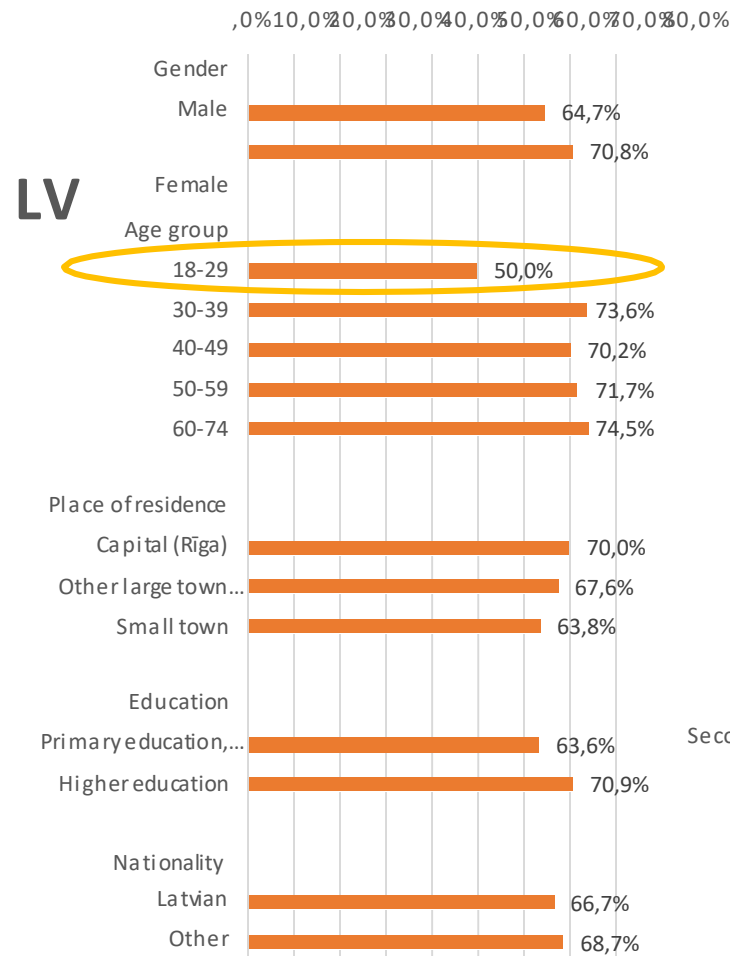
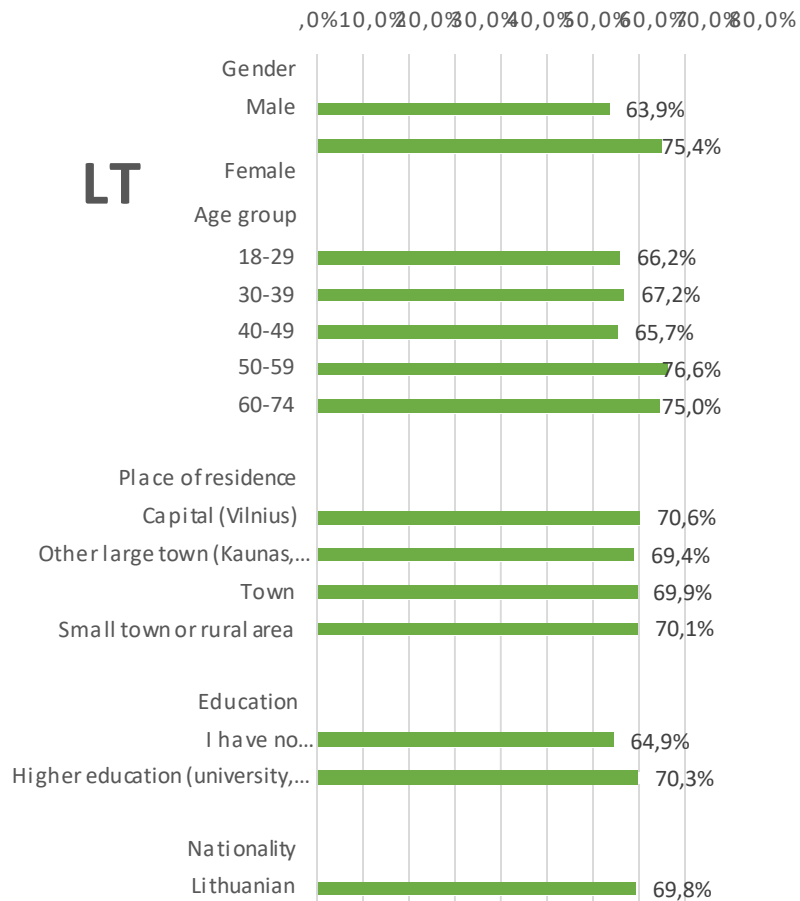
Pagal gyvenimo būdą

* % of persons in a given social group. N=330 in LT, 266 in LV, 251 in EE

Kas dažniau jaučia, kad jų nuomonė dėl tam tikrų priežasčių yra marginalizuojama (sociodemografiniai duomenys) ?

Pagal pasaulėžiūrą

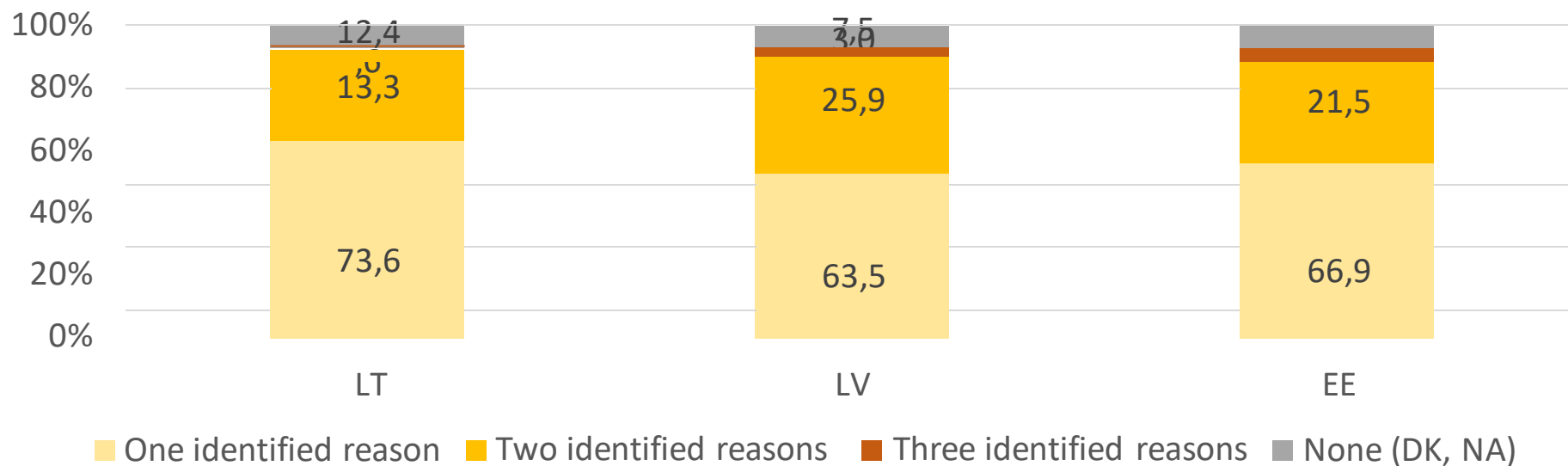
* % of persons in a given social group. N=330 in LT, 266 in LV, 251 in EE

Ar sutampa praneštos nuomonės marginalizavimo priežastys?

13% lietuvių, 26% latvių ir 22% estų teigia, kad jų nuomonė buvo marginalizuota dėl kelių priežasčių

- Ar yra „atpirkimo ožiai“, kurie patiria marginalizaciją dėl kelių priežasčių vienu metu, ar asmenys ir grupės patiria marginalizaciją dėl atskirų, skirtingų priežasčių?

Nustatytų priežasčių, dėl kurių patiriamas nuvertinimas, tyčiojimas, puolimas dėl savo nuomonės, skaičius

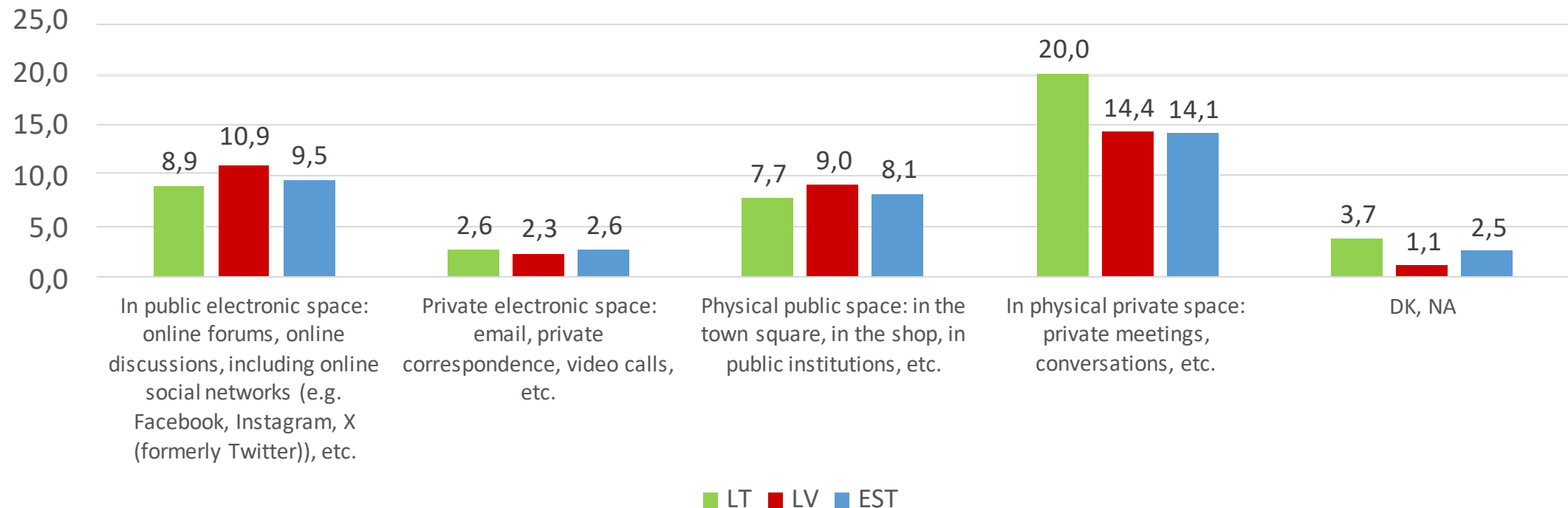

* % of those who reported experiencing it. N=330 in LT, 266 in LV, 251 in EE

Kur dažniausiai patiriamas nuomonės marginalizavimas?

Dauguma nuomonės marginalizavimo atvejų vyksta privačioje fizinėje aplinkoje

Ar galėtumėte pasakyti, kur jūsų nuomonė buvo nuvertinta [sumenkinta], išjuokta ar užsipulta dėl jūsų pažiūrų, kilmės ar gyvenimo būdo? (*galimi keli atsakymai))

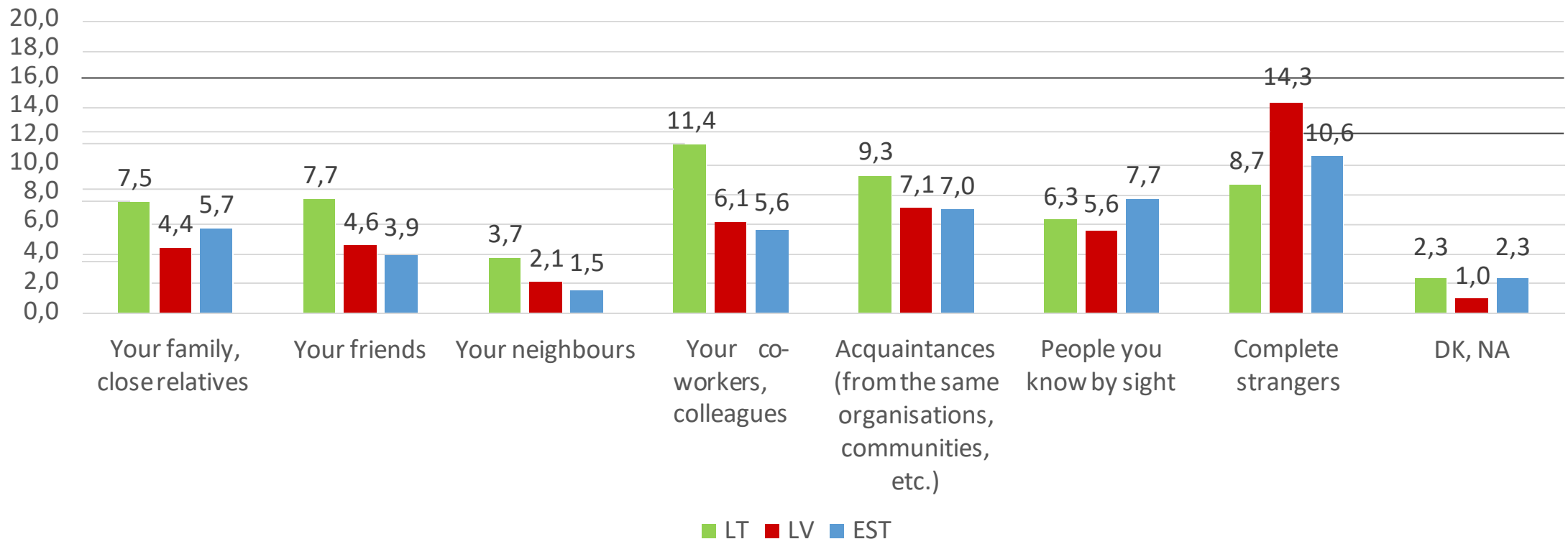

* % of the total population sample. N = 1000 in LT, 1009 in LV, 1000 in EE

Kurios grupės pranešamos kaip keliančios nuomonės marginalizaciją?

Latvijoje ir Estijoje dauguma respondentų nurodė, kad jų nuomonė dažniausiai buvo marginalizuojama visiškai nepažįstamų žmonių, Lietuvoje - bendradarbių.

Ar galėtumėte nurodyti, kas nuvertino [sumenkino], tyčiojosi [išjuokė] ar užsipuolė jūsų nuomonę dėl jūsų pažiūrų, kilmės ar gyvenimo būdo? [pasirenkama iš kelių variantų]

* % of the total population sample. N = 1000 in LT, 1009 in LV, 1000 in EE

III ETAPAS: Tikslinių grupių diskusijos (Rugsėjis 2023)

Iš kur atsiranda nuomonių nuvertinimas ir marginalizavimas?

- **Plečiantis socialiniams tinklams (mažiau tiesioginio bendravimo)**
  - „Socialiniuose tinkluose dažnai sulauki neigiamų atsiliepimų apie bet ką“ (FG2-9)
- **Kultūriškai paveldėta nepagarba kitų nuomonei**
  - „Manau, kad mūsų tauta jau seniai tokia yra. Mes netoleruojame vieni kitų nuomonių. Jei kažką pasakėme tai viskas, kito kelio nėra.“ (FG1-6)
- **Padidėjęs nerimo lygis visuomenėje**
  - „Žmonės atrodo nervingesni, o kai susitinka du ir taip susinervinę žmonės, lengvai gali kilti kova“ (FG3-4);

- **Užburtas ratas**

- „Mano nuomone, poliarizacija pastaruoju metu labai sustiprėjo. Fizikai sako, kad kiekviena priešinga jėga turi atsvarą, tai yra jeigu viena pusė juda labai kraštutine kryptimi, kita pusė taip pat privalo eiti kraštutine kryptimi, kad būtų lygi oponentė. Jaučiu, kad daugelis kolegų asmeniškai patyrė šį reiškinį, kai poliarizacija privedė prie aštrios konfrontacijos.“ (FG3-3)

- **Vyriausybės kaltinimas**

- „Covid-19 neigimą sukėlė vyriausybė – iš pradžių, vakcinacija buvo neprivaloma, tada atsirado draudimai tiems, kas nebuvo pasiskiepiję. Taigi kilo agresyvi diskusija, dvi priešiškos grupės. <... >Aš manau, vyriausybė mus nuteikė vienus prieš kitus.“ (FG2-10);

- **Žiniasklaidos kaltinimas**

- „Aš manau, kad visi, kas nesilaikė oficialių COVID-19 ribojimų, buvo nuvertinti pagrindinės žiniasklaidos<...> Pagrindinė žiniasklaida sukelia konfliktus ir primeta savo pažiūras“ (FG3-9)

Paminėtos labiausiai poliarizuojančios temos

	LT	LV	EE
COVID-19	+	+	+
Karas Ukrainoje, požiūris į Rusiją (ns)	+	+	+
LGBTQ	+	+	+
Lytis			+
Migracija			+
Lengvųjų narkotikų legalizavimas	+		
Lytinis švietimas mokyklose	+		
Sovietiniai paminklai		+	

Poveikis visuomenei

- Diskusijų vengimas
- Nutylėjimas, savicenzūra (konfliktų ir rizikos vengimas)
- Pažeidžiamos ilgalaikės draugystės ir net šeimyniniai santykiai
- Naujų pažįstamų atranka (pagal pažiūras)
- Socialinių medijų kontaktų blokavimas, draugysčių nutraukimas
- Konfliktai tampa neišsprendžiami
- Nutrauktas bažnyčios lankymas
- [priešingai nei anksčiau] jaučiamas poreikis pasisakyti

Tikslinių grupių diskusijos dalyvių pasiūlymai

Viešasis lygmuo:

- Pagrindinėje žiniasklaidoje pristatyti daugiau įvairių nuomonių
- Skatinti diskusijas ir medijų raštingumą mokyklose
- Suteikti platesnį išsilavinimą, kad būtų praplėstas akiratis
- Skatinti tiesioginį kontaktą diskusijose

Asmeninis lygmuo:

- Riboti socialinės medijos poveikį
- Ieškoti „trečiojo žmogaus“, moderatoriaus
- Palaikyti visuomenės požiūrį į klaidų pripažinimą
- Puoselėti taikesnę pasaulėžiūrą kasdieniame gyvenime
- Susitarti tarp šeimos ir draugų nekalbėti apie politiką

IV ETAPAS: Viešosios konsultacijos: ekspertai

Išskirtos problemos/ intervencijos sritys:

- Aiškaus vienijančio valdžios institucijų bendravimo trūkumas
- Pasyvus aktyvizmas, pasireiškiantis per socialinę mediją ir protestus
- Pagrindinė žiniasklaida nepatikima, per daug atsargi reikšti kitokią nuomonę
- Pagarbos kitam žmogui trūkumas, "kito baimė"
- Silpna bendravimo, dialogo kultūra
- Saugios erdvės, kurioje būtų galima išsakyti savo nuomonę, trūkumas

IV ETAPAS: Viešosios konsultacijos: visuomenė

Jūsų mintys ir įspūdžiai!!!